

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.05 у Національній академії
внутрішніх справ

03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

Офіційного опонента доктора юридичних наук, професора

Гори Ірини Віталіївни

на дисертацію **Пашиєвої Алли Сергіївни** на тему
"Криміналістичне дослідження металної холодної зброї", подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

Досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням металної холодної зброї, зазвичай пов'язане із значним обсягом роботи і вирішенням специфічних задач, що стоять перед слідчим. Питому вагу в забезпеченні нормального існування суспільства і кожної його особи становлять дії органів внутрішніх справ та Національної поліції щодо забезпечення ефективної протидії зазначеним та пов'язаним з ними злочинам. Одним із шляхів оптимізації діяльності слідчого, прокурора як сторони обвинувачення в кримінальному провадженні може бути обрано удосконалення забезпечення їх практики техніко-криміналістичними розробками, спрямованими на покращення результатів пізнання обставин вчинення злочину з метою прийняття своєчасних і правильних та належним чином обґрунтованих процесуальних рішень. Оскільки доказування в кримінальному судочинстві спрямоване на встановлення фактів минулого, відомості про які потрапляють у вигляді інформації, що потребує спеціального виявлення, фіксації, дослідження і витлумачення, то встановлення й перевірка цих фактів зазвичай є практично неможливими без використання даних природничих і технічних наук. Залучення на службу правосуддю даних, що отримані з використанням спеціальних знань, має

Вх. №		ВДСД НАВС	
14		4003	
		09 20 20 р.	
кількість аркушів:			
соч. док.		додаток	

здійснюватися, головним чином, через експертизу, яка дає можливість впроваджувати в судочинство досягнення науки і техніки.

Питання дослідження під час здійснення кримінального провадження різноманітних видів холодної зброї здавна викликали й викликають сьогодні інтерес у спеціалістів, експертів, представників органів досудового розслідування, адвокатів й суддів і тому вони вивчаються на різних рівнях – від простої перевірки до поглибленого вивчення в межах науково-дослідних робіт та дисертацій. Проте окремі питання експертного дослідження таких об'єктів як метальна холодна зброя, його цілей, завдань не мають однозначності в їх розумінні науковцями, практиками, а тому потребують свого додаткового вивчення, теоретичного обґрунтування, розроблення практичних рекомендацій із проведення даного виду криміналістичних експертиз. До таких не достатньо вивчених, а іноді й спірних питань відносимо питання криміналістичного дослідження метальної холодної зброї, що висвітлені в даному дослідженні.

Зазначене вказує нам на **актуальність обраної для дослідження теми** і це зумовлено потребами не лише теоретичного осмислення окремої наукової проблеми, а й вимогами практики застосування науково-технічних засобів та методів в діяльності експерта під час проведення такого виду криміналістичної експертизи. Безумовно, що багато які з піднятих проблем вже мають відповідне висвітлення в наявних працях відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, науковців і практиків. Багато наукових статей, фундаментальних досліджень вітчизняних та зарубіжних учених певним або іншим чином торкалися проблемних питань криміналістичної експертизи холодної зброї. Так, теоретичне підґрунтя для дослідження означеної проблематики свого часу заклали відомі зарубіжні та вітчизняні фахівці в галузі криміналістичного дослідження різноманітної холодної зброї П.А.Д'яконов, В.Ю.Володимиров, К.А.Соловйов, В.А.Ручкін та ін. Проблеми безпосереднього дослідження метальної холодної зброї досліджували вітчизняні науковці й практики з багаторічним досвідом експертної роботи,

зокрема, А.В.Кофанов, М.П.Молибога, Ю.П.Приходько, О.Ф.Сулява та ін. Наукові здобутки цих учених є важливим підґрунтям для розвитку теорії й практики криміналістичної експертизи металльної холодної зброї, проте широкий аспект даної проблеми, невпинний розвиток науково-технічного прогресу, багато які з котрих ще не достатньо досліджені, повертають сьогоднішню дисертантку до потреби подальших досліджень сутності криміналістичного дослідження металльної холодної зброї.

На **актуальність обраної для дослідження теми**, що зумовлена потребами не лише криміналістики й теорії судової експертизи, а й практики експертної діяльності, вказує необхідність розв'язання питань щодо визначення особливостей криміналістичного дослідження нових видів металльної холодної зброї. І тому ми можемо з повною впевненістю констатувати, що тема даної дисертації є актуальною і своєчасною з огляду на очікування її результатів науковцями та практиками. Актуальність даного дослідження полягає ще й в тому, що воно спонукає інших вчених на нові наукові пошуки, підкреслює їх нагальну потребу і тим самим сприяє подальшому розвитку теорії судової експертизи й практики судової діяльності. В даній праці розкриваються з нового боку важливі питання, розв'язання яких може бути покладеним в основу удосконалення загальної та типової методики криміналістичного дослідження металльної холодної зброї, розробки нових й удосконалення існуючих окремих методик проведення експертиз холодної зброї різних конструкцій, їх науково-методичного й науково-технічного забезпечення. Саме тому не викликає сумнівів **теоретичне значення** даної наукової праці і **практична спрямованість** отриманих дисертанткою результатів.

Здійснене наукове дослідження має відповідний **зв'язок з певними науковими програмами, планами, темами**. Дисертацію виконано відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р., затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942;

Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р., та Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету міністрів України від 21 серпня 2019 року № 693-р; Стратегії розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. та Плану заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МВС України від 15 березня 2017 року № 229; п.12, 14, 27 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018-2020 р. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 23 грудня 2014 р. (протокол № 23) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права Національної академії правових наук України (за №1014/2014).

Мета даного наукового дослідження відповідає його предмету та правильно й достатньо повно розкривається у поставлених дисертанткою *задачах*. Правильним по суті слід вважати й визначені дисертанткою *об'єкт і предмет* дослідження, а уміло застосовані нею під час наукового пошуку загальнонаукові й спеціальні методи (стор. 17-18 дис., стор. 3 автореф.) дали змогу отримати вагомі результати і належним чином їх обґрунтувати.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджують правильно поставлені й науково сформульовані та успішно розв'язані дисертанткою завдання, а також загальні наукові й спеціальні методи, які застосовувалися нею у процесі дисертаційних пошуків. Насамперед варто звернути увагу на те, що дисертантка вивчила та проаналізувала значний масив наукових джерел як загальнотеоретичного, так і спеціального характеру, нормативні

документи (загалом – 284 джерела), які стосуються тематики дослідження. Під час викладення матеріалу цієї праці використано об'єктивну критику і тактовно виражений науковий стиль полеміки, зрозумілу мову авторських висловлювань, що вказує на вдало обрану методику дослідження й раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання (стор. 18-19 дис., стор. 3 автореф.).

Важливе і не лише ілюстративне значення мають розміщені в додатках матеріали здійснених опитувань слідчих та інспекторів-криміналістів Національної поліції України з питань проблематики дисертації, на які посилається авторка за текстом цієї праці, матеріали з додатків до експертних проваджень, що підтверджує репрезентативність проведених нею досліджень.

Дисертація відзначається певною **науковою новизною**, оскільки вперше на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки кримінального процесуального права й криміналістики на монографічному рівні, а не в окремих й розрізнених наукових публікаціях розглядаються особливості криміналістичного дослідження металльної холодної зброї. Проведене дослідження дало можливість запропонувати оригінальний авторський підхід до розв'язання низки дискусійних теоретичних питань, обґрунтувати й сформулювати нові бачення, які суттєво поглиблюють зміст наукових положень криміналістики й теорії судової експертизи. На думку опонента, до основних положень і висновків, в яких дисертанткою на підставі самостійно здійсненого наукового пошуку конкретизовано **наукову новизну** дисертаційного дослідження (стор. 19-21 дис., стор. 4-5 автореф.), слід віднести такі: запропоновано визначення криміналістичного дослідження металльної холодної зброї як такої, що ґрунтується на використанні спеціальних знань, діяльність спеціаліста, експерта щодо виявлення, огляду, фіксації та вилучення металльної холодної зброї, конструктивно схожих з нею виробів, слідів їх застосування, а також експертного дослідження таких об'єктів; окреслено шляхи вдосконалення процесу проведення динамічних випробувань простих і механічних зразків металльної холодної зброї, що

надасть можливість підвищити ефективність, точність проведення криміналістичних досліджень металної холодної зброї; обґрунтовано криміналістичне значення та визначено сучасні можливості використання висновків експертиз металної холодної зброї для з'ясування нових фактів (обставин), збирання та перевірки доказів, обґрунтування процесуальних дій, рішень, забезпечення дотримання змагальності судочинства, кримінально-правової оцінки вчиненого діяння, висунення і перевірки версій, моделювання обставин події, формування криміналістичної методики та криміналістичних обліків, профілактики правопорушень тощо.

Структура дисертації, перелік та кількість складових частин й визначені назви розділів та підрозділів відповідають назві й завданням дослідження, відображають його логіку, послідовність здійсненого наукового пошуку, спрямованість на досягнення поставленої мети, забезпечують його самостійність, цілісність і завершеність.

Ознайомлення з рукописом дисертації свідчить про те, що **перший її розділ** присвячений питанням, які слугують своєрідним вступом до розгляду проблематики дослідження і водночас виступають його стрижнем, який проходить крізь усю дисертацію. В цьому розділі дисертанткою показано стан наукової розробленості проблем криміналістичного дослідження металної холодної зброї, питання виникнення й розвитку металної холодної зброї та важливі питання розгляду металної холодної зброї як об'єкта криміналістичного дослідження. Нею цілком правильно робиться висновок про те, що, не зважаючи на широке обговорення та глибоке наукове дослідження проблем криміналістичного дослідження металної холодної зброї, багато які з раніше висвітлених питань не лише не втратили своєї актуальності, але й навпаки, набули в сучасних умовах нового змісту і потребують подальшого комплексного дослідження.

Другий розділ дисертації присвячено надзвичайно важливій проблемі, пов'язаній з використанням спеціальних знань для забезпечення криміналістичного дослідження металної холодної зброї.. Неабияке значення

в розділі присвячено питанням, які мають беззаперечне практичне значення – особливостям участі спеціаліста в окремих слідчих (розшукових) діях, зокрема таких: допиту; обшуку, огляду місця події та ін.

Третій розділ праці присвячено розгляду питань, пов'язаних з організаційними і тактичними засадами призначення експертизи металльної холодної зброї, розкриттю методологічних аспектів цього виду судових експертиз, зокрема предмету, об'єктам та задачам, які вирішує судовий експерт в галузі дослідження металльної холодної зброї, основам методики експертного дослідження тощо.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації **достатньо повно відображені в опублікованих авторкою працях, достатнім є і рівень здійсненої апробації** під час обговорення на міжнародних і вітчизняних наукових та науково-практичних конференціях й інших наукових заходах. Основні результати даного дослідження відображені у 22 наукових публікаціях, зокрема, 6 – в рекомендованих МОН України виданнях, *п'ять* з яких у вітчизняних фахових виданнях, рекомендованих для опублікування такого роду робіт, одна – у зарубіжному науковому виданні, а також у опублікованих 15 тезах за результатами виступів на наукових, науково-практичних конференціях. Кількість та фаховість здійснених за результатами наукового пошуку публікацій відповідає вимогам наказу МОН України від 17.10.2012 р. №1112 із змінами, що внесені наказом від 03.12.2012 р. №1380. За змістом здійснені публікації відображають основні результати власних досліджень авторки цієї дисертації.

Зазначене дає вагомі підстави для загальної позитивної оцінки наукової праці. Водночас, є потреба зупинитися на деяких дискусійних положеннях, які потребують врахування, уточнення чи можуть стати предметом наукової дискусії під час обговорення цієї дисертації. Зауваженнями вважаю такі.

1. Дисертанткою одним із завдань було поставлено висвітлення сучасних можливостей використання висновків експертиз холодної зброї в розслідуванні злочинів (стор. 3 автореф., стор. 18 дис.), що є цілком

виправданим і потрібним як для науки, так і практики. Проте, виконуючи це завдання, дисертантка веде мову вже про «**напрями** і можливості», а проаналізувавши доступні їй джерела як результат такого здійсненого дослідження виокремлює «**форми** використання результатів судової експертизи» і, називаючи їх, вказує на «**напрями** використання можливостей висновку експерта» (стор. 213 дис.). Тут має місце певна термінологічна плутанина. Варто враховувати, що можливість – це філософське поняття на противагу неможливості, яке відображає об'єктивно існуючий і внутрішньо зумовлений стан у його незавершеному, потенційному розвитку. Мірою можливості є імовірність. До того ж реальна можливість — це можливість, для реалізації якої склалися на певний час всі необхідні для цього умови. От про такі сучасні можливості використання висновків експертизи холодної зброї і варто вести мову. Водночас форма — це термін, який має декілька значень. У криміналістці форми використання результатів судової експертизи потрібно розуміти як зовнішній прояв їх суті, що обумовлена їх змістом та знаходить своє практичне вираження при розслідуванні злочинів. Для будь-якої діяльності її напрям означає шлях, спрямованість дій, думок, інтересів. Ведучи мову про напрями використання результатів судових експертиз у кримінальному провадженні, зазвичай вказують на різні такі напрями, зокрема у кваліфікації злочинів, у збиранні доказів та під час проведення тактичних операцій тощо. Тому бажано було б почути, але коротко, під час захисту думку дисертантки стосовно того, якими все ж таки є сучасні можливості використання висновків експертиз холодної зброї в розслідуванні злочинів?

2. Розкриваючи в підрозділі 3.2 основи методики експертного дослідження метальної холодної зброї, дисертантка цілком правильно звертає увагу на важливі питання методології цього виду експертизи, зокрема на предмет, об'єкти, задачі експертизи. Поділяючи належно обґрунтовану в цьому дослідженні думку дисертантки щодо класифікації задач експертизи метальної холодної зброї – ідентифікаційних, діагностичних, класифікаційних та ситуалогічних, не можемо залишити поза увагою той факт, що дисертантка

веде мову і про застосування ідентифікаційних, класифікаційних, ситуаційних та діагностичних не задач, як це прийнято вважати, а методів (стор.187). В зв'язку з цим, вважаю, що потребує уточнення й додаткового доведення думка дисертантки стосовно того, а що це за методи і в чому їх сутність.

3. Доволі цікавою, але дещо переобтяженою як для сприйняття сутності проблеми є інформація щодо моделей деяких видів метальної холодної зброї, їх технологічних та конструктивних особливостей (стор. 117-118. дисертації), науково-технічних засобів, які використовують фахівці для огляду таких предметів (стор.110), визначення дистанції, з якої здійснено постріл (стор.112). Проте така інформація здебільшого має значення не стільки для вчених як для експертів-практиків і доречно було б так детально розглядати ці питання у відповідних методичних рекомендаціях, спрямованих на удосконалення досліджень за новими видами метальної холодної зброї і це були б показові та корисні Додатки до цієї праці. В той же час, розглядаючи питання щодо технологічних та конструктивних особливостей різноманітних видів метальної холодної зброї, дисертантці бажано було б звернути увагу й на доцільність створення в Україні для експертних служб різних відомств єдиного інформаційно-довідкового банку даних щодо нових видів метальної холодної зброї як вітчизняного, так і іноземного виробництва й постійне поповнення його новими видами. В плані міжнародного співробітництва бажано було здійснювати обмін інформацією щодо нових холодної зброї, що дозволить проводити відповідні дослідження в повному обсязі й на високому якісному рівні.

4. Експертне дослідження метальної холодної зброї ґрунтується на загальній методиці криміналістичної експертизи холодної зброї. Разом з тим специфіка об'єктів дослідження та характер питань, які вирішуються експертом, зумовлюють деякі особливості експертизи метальної холодної зброї, що потребує розробки відповідних окремих експертних методик. Дещо не зрозумілим для опонента є відсутність викладення результатів

дослідження в тій його частині, де йдеться про розроблення окремих методик дослідження різних видів метальної холодної зброї. Розробка основ загальної, типових або окремих методик певних або інших видів експертних досліджень завжди вважалась дійсно науковим і дослідницьким процесом в теорії судової експертизи й такі розробки вбачаються вкрай необхідними й корисними для експертів. На думку опонента, це був би своєрідний "вищий пілотаж" в науковому дослідженні питань судової експертизи холодної зброї. Проте дисертантка чомусь посоромилася не тільки зазначити це в дисертації, а й навіть не позначила це у Додатках у вигляді актів впровадження в практичну діяльність експертів.

5. Дисертантці варто було б уникати в постановці задач дисертації використання таких слів як "дослідити", оскільки дисертація і є дослідженням, "проаналізувати", оскільки аналіз – це інструмент наукового дослідження, а не його задача, і тому задачами дослідження не коректно ставити використання цього інструментарію для здійснення дослідження. Окрім того, бажано було б вказувати на мету, перспективну бажаність отримання певного результату виконання завдання, а не просто на здійснення аналізу та дослідження.

Зроблені зауваження, проте, носять дискусійний, уточнюючий і не суто принциповий характер, в своїй сукупності не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не перекреслюють чималого позитивного доробку авторки і не дають підстав для сумнівів щодо належних позитивних якостей даної наукової роботи.

Текст праці викладено у логічній послідовності, добротною державною мовою з дотриманням в достатній мірі наукового стилю, що вказує на володіння дисертанткою українською фаховою науковою термінологією, а зміст дисертації свідчить про її завершеність і самостійність здійсненого дослідження. Додатки до дисертації мають змістовне значення і використані авторкою за їх призначенням. Оформлення й обсяг дисертації та автореферату відповідає вимогам МОН України, що висуваються до таких

робіт. Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації, а здійснені публікації відображають низку основних результатів дослідження, зокрема й їхню новизну у порівнянні з раніше отриманими.

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему **"Криміналістичне дослідження метальної холодної зброї"**, яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність є завершеним самостійним дослідженням актуальної і важливої для сучасної науки теми. В цій праці отримані нові науково обґрунтовані результати, за сутністю й змістом дослідження відповідає науковій спеціальності 12.00.09, за якою здійснено науковий пошук, та вимогам до кандидатських дисертацій, позиціям п.п. 9, 11-14 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із відповідними змінами, передбаченими Постановами Кабміну України №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р., а її авторка Пашиєва Алла Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –
професор кафедри кримінального процесу та
криміналістики Академії адвокатури України
доктор юридичних наук, професор

І.В. Гора

«...10...» вересня 2020 р.

Підпис Гори Ірини Віталіївни засвідчую:

*ст. 10 кафедри кримінального процесу та криміналістики
Мешні Т.В.*